

Roman Taborski

O PIERWSZYCH NIEMIECKOJĘZYCZNYCH PRZEDSTAWIENIACH WESELA WYSPIAŃSKIEGO W WIENER NEUSTADT I WIEDNIU

W „Pamiętniku Teatralnym” Wojciech Dudzik wnikliwie omówił przedstawienie *Wesela* Wyspiańskiego w Teatrze Miejskim w Konstancji w 1998.¹ Autor napisał, że była to druga, po inscenizacji Andrzeja Wajdy podczas letnich festiwali w Salzburgu w 1992 i 1993, inscenizacja tego dramatu na terenie niemieckiego obszaru językowego. Jest to słuszne, ale tylko w odniesieniu do teatru zawodowego. W związku z tym pragnę przypomnieć przedstawienia *Wesela* w wykonaniu zespołu amatorskiego w Wiener Neustadt i w Wiedniu w 1994 i 1995.

Inicjatorem i reżyserem tych przedstawień był Polak, Tadeusz Krzeszowiak, urodzony w 1954, były adiunkt Politechniki w Poznaniu. Od 1988 mieszka on w Wiedniu i jest profesorem techniki światła w Wyższej Szkole Technicznej (Höhere Technische Bundes- Lehr- und Versuchsanstalt) w położonym niedaleko od Wiednia mieście Wiener Neustadt. W latach 1988–1989 był reżyserem światła w Theater an der Wien, a od 1997 jest wykładowcą w Institut für Theaterwissenschaft Uniwersytetu Wiedeńskiego.

Krzeszowiak, podobnie jak Wajda w Salzburgu, posłużył się nowym przekładem *Wesela* Karla Dedeciusa, wydany w 1992 we Frankfurcie nad Menem w znanej serii „Polnische Bibliothek” (w Konstancji wykorzystano wcześniejsze tłumaczenie Henryka Bereski, wyd. Lipsk 1977). *Wesele* w wykonaniu swoich studentów z Wyższej Szkoły Technicznej wystawił najpierw 3 marca 1994 w ramach uroczystości obchodzonego 800-lecia Wiener Neustadt. Rzecz dosyć niezwykła – przedstawienie dramatu Wyspiańskiego na jubileusz austriackiego miasta. Następnie inscenizacja Krzeszowiaka została pokazana 17 i 18 czerwca 1994 podczas występów gościnnych w Krakowie i wreszcie, 23 września 1995 w Wiedniu, podczas

¹ W. Dudzik, „*Wesele*” Wyspiańskiego na scenie teatru w Konstancji 1998, „Pamiętnik Teatralny” 2003 z. 1-2.

THEATER **Akzent**

1040 Wien, Theresienungasse 18, Tel. (0222) 50165

Samstag, 23. September 1995
zum ersten Mal in deutscher Sprache in Wien

WESELE

Die Hochzeit
Verdramm von Stanislaw Wyspiański
Deutsch von Karl Dedecius
Eigene Inszenierung der Theatergruppe der
Höheren tech. Bundes-, Lehr- und Versuchsanstalt W. Neustadt, NÖ
Prolog und Fregle von Tadeusz Krzeszowiak

PERSONEN:

Stanislaw Wyspiański		Andreas Putz
Gastgeber	Karl Mayral
Gastgeberin	Veronika Kauer
Bildhauer	Heinrich Kitzinger
Brau	Bettine Kowalek
Maryle	Inge Helden
Wojtek	Matthias Heigl
Johann	Guido Ringler
Doktor	Thomas Glaz
Journalist	Günther Schwegel
Not.	Alexander Bieha
Maryle	Marion Zie
		Albin
		Kimlin
		Compton
		Czaprowski
		Stroch
		Kuba
		John
		Andreas Bökner
		Bernhard Gruber
		Plauer
		Emilia Fuchsteiner
		Daniela Tied
		Stefan Brandstätter
		Renata Auer
		John Schwegel
		Manu Föllner
		Julia
		Thomas Glaz
		Richard
		Florian Handler

ERSCHEINUNGEN:

Gespenst	Stefan Strauchwieser
Dämon	Thomas Putz
Höllenhund	Johannes Koberl
Flibustier	Hans Dieter Hluis
Mehr	Thomas Weichselbauer
Chor	Christine Pichozovich
Chorist	Georg Schickelberger

DEKORATION-LICHT-TON
eigenes Konzept der Theatergruppe

KOSTÜME
Juliusz Glowicki - Theater, Krakau

Beginn 19.00 Uhr - mit einer Pause - Ende ca. 21.00 Uhr

Eintrittspreise: ÖS 200.- Erwachsenen ÖS 50.- Schüler/Studenten

Kartenvorverkauf: Theater Akzent, Bestellungen Tel.: (0222) 50165/DW3036 oder Tageskasse Mo. - Fr., 8 - 18 Uhr, 1040 Wien, Argentinierstraße 37

Fotostellung über die Inszenierung "Wesela" im Foyer des Theaters ab 18.00 Uhr

Afisz *Wesela* Wyspiańskiego, reż. T. Krzeszowiak, Teatr „Akzent”, Wiedeń 23 IX 1995

dorocznych Dni Kultury Polskiej. Przedstawienie zostało odegrane na scenie wiedeńskiego teatru „Akzent” przy Theresianumgasse 18. Było to pierwsze w Wiedniu przedstawienie *Wesela* w języku niemieckim. Jak wiadomo, w grudniu 1914 dramat ten zaprezentował zespół polskich aktorów, ewakuowanych w wyniku działań wojennych ze Lwowa i Krakowa, ale spektakle grano po polsku.²

Wiedeńskiemu przedstawieniu *Wesela* w 1995 towarzyszyła otwarta w holu teatru „Akzent” nieduża, ale starannie przygotowana wystawa poświęcona Wyspiańskiemu. Widzowie otrzymali afisz, zaprojektowany na wzór słynnego afisza krakowskiej prapremiery w 1901. Wielką zasługą Krzeszowiaka było również wydanie mającej przeszło pięćdziesiąt stron druku i wiele barwnych ilustracji publikacji okolicznościowej, zawierającej teksty dotyczące *Wesela* i Wyspiańskiego napisane przez polskich i austriackich autorów.³

² Zob. R. Taborski, *Teatr polski w Wiedniu w latach 1914-1916* [w:] tenże, *Wśród wiedeńskich poloników*, wyd. 2 zmienione i powiększone, Kraków-Wrocław 1983, s. 173-174, 187.

³ *Festschrift '95 anlässlich der ersten deutschsprachigen Aufführung von „Wesela” (Die Hochzeit) von Stanislaw Wyspianski am 23. September 1995 in Wien*, Wien 1995.

Cechą wyróżniającą inscenizację *Krzeszowiaka* było wyeksponowanie drugiego aktu *Wesela* z postaciami fantastycznymi. Zdaniem reżysera te fantastyczno-symboliczne sceny posiadają wymowę uniwersalną, łatwiej przemawiającą do zagranicznego odbiorcy. W zaprezentowanym przedstawieniu zdumiewał i budził uznanie wielki zapał austriackiej młodzieży w podjęciu i wykonaniu tak niełatwego przecież dla niej zadania. Na uznanie zasługiwał również wysiłek *Krzeszowiaka*, który pomimo piętrzących się trudności doprowadził swoje zamierzenie do celu. I wreszcie podkreślić należy niezwykle życzliwy stosunek dyrektora Wyższej Szkoły Technicznej, hofrata (tak, w Austrii do dziś są hofraci, choć od 1918 nie ma dworu) Herberta Schwarzera. Znalazło to między innymi wyraz w ujmującym przemówieniu, wygłoszonym przed przedstawieniem w sali teatru „Akzent”.

Wyspiański był za życia znany w Wiedniu, ale przede wszystkim jako malarz.⁴ Od założenia w 1897 aż do swej śmierci był członkiem *Vereinigung Bildender Künstler Österreichs – Wiener Secession*. Jego dzieła plastyczne były eksponowane na trzech wystawach wiedeńskiej „Secesji” – pierwszej (marzec 1898), piętnastej (listopad 1902) i dwudziestej trzeciej (marzec 1905). W 1898 prace Wyspiańskiego były trzykrotnie reprodukowane w organie prasowym „Secesji”, wytwornym miesięczniku „*Ver Sacrum*”. Jednak do najpełniejszej w Wiedniu prezentacji twórczości plastycznej autora *Wesela* doszło na wystawie, otwartej w lutym 1908 w „konkurencyjnym” wobec „Secesji” stowarzyszeniu „Hagenbund”. Zmarłemu w poprzednim roku artyście poświęcono osobną salę. Zarówno na plakacie tej wystawy, jak i na okładce katalogu umieszczono reprodukcję znanej litografii Wyspiańskiego, przedstawiającej dziewczynkę za oknem.

21 lutego 1910 wiedeński *Intimes Theater* wystawił *Sędziów* w niemieckim przekładzie Karola Różyckiego, w reżyserii dyrektora tego teatru, Emila Richter-Rollanda. Warto przypomnieć, że to właśnie na scenie *Intimes Theater* odbył się wcześniej, 14 listopada 1904, wiedeński debiut teatralny Tadeusza Rittnera (jednoaktówka *Sąsiadka*), a w latach 1904–1905 miały tam miejsce premiery trzech sztuk Stanisława Przybyszewskiego: *Dla szczęścia*, *Matki* i *Złotego runa*. *Intimes Theater* był pierwszą w Wiedniu bardziej konsekwentną i długotrwałą próbą przeciwstawienia się wszechwładnie wówczas panującemu tradycyjnemu, akademickiemu modelowi teatru. Tym dla nas przyjemniej, że stosunkowo często był w nim obecny repertuar polski.

W lecie 1904, w drodze powrotnej z austriackiego uzdrowiska Bad Hall do Krakowa, Wyspiański zatrzymał się w istniejącym do dziś wie-

⁴ Zob. G. Wytrzens, *Wiedeń w życiu i twórczości Stanisława Wyspiańskiego*, „Pamiętnik Literacki” 1973 z. 2; R. Taborski, *Wyspiański – Wiedeń – „Secesja”*, [w:] *Stulecie Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka”*, red. A. Baranowa, Kraków 2001, s. 91-102.

deńskim hotelu Nordbahn przy Praterstrasse 72 i pisał tam w języku niemieckim szkic dramatyczny o spotkaniu Mickiewicza z Goethem w Weimarze, zatytułowany *Weimar 1829*. Dnia 8 listopada 1996 na fasadzie hotelu została odsłonięta, z inicjatywy piszącego te słowa, w ramach obchodów pięćdziesięciolecia Towarzystwa Austriacko – Polskiego, tablica poświęcona Wyspiańskiemu.⁵ Twórca *Wesela* stał się czwartym, po Fryderyku Chopinie, Henryku Wieniawskim i Karolu Szymanowskim, polskim artystą, uczczonym w ten sposób w Wiedniu.

Od maja do listopada 2003 w podwiedeńskiej miejscowości letniskowej i ośrodka turystycznym Reichenau an der Rax była otwarta wielka międzynarodowa wystawa teatralna „Theaterwelt – Welttheater. Tradition und Moderne um 1900”. Współtwórcą tej wystawy, Jerzemu Gotowi i Tadeuszowi Krzeszowiakowi zawdzięczamy, że jeden z jej działów, zatytułowany dumnie „Das Universalgenie aus Krakau”, został poświęcony Wyspiańskiemu. Zamieszczony w katalogu wystawy artykuł Jerzego Gota *Polnische Avantgarde* okazał się jedną z ostatnich publikacji, jakie ukazały się przed jego śmiercią w Wiedniu 9 lutego 2004.

⁵ Zob. R. Taborski, *Stanisław Wyspiański der grosse Schöpfer der polnischen Moderne. Anlässlich der Enthüllung der Wyspiański gewidmeten Gedentafel in Wien*, Wien 1996 (Polnische Akademie der Wissenschaften, Wissenschaftliches Zentrum in Wien, Konferenzen 4).